

Економски инвестициски процеси, криза и надежи-бурата се движат кон Исток

Бурата околу ЕМ валута која почна во Азија во мај и ја погоди Латинска Америка, се верува дека веќе се шири и во Источна Европа. Кога ќе стигне таму, бурата ќе причини повеќе штета, поради послабите основи на Источно Европските економии, во споредба со оние во Азија и Латинска Америка. Земјите од ИЕ имаат голем дефицит на капитал и висок раст на кредити, кои се опасна комбинација во услови на глобална криза. Ненадеен прекин во капиталните текови е познат ризик за валутите на ИЕ последниве години и сега истот станува се појасна опасност. Унгарската форината и романската леа се ранливи, а притисокот врз курсот на латвијскиот лат и бугаркиот лев, најверојатно ќе се интензивира во следните месеци.

Намалениот проток на капитал во еврозоната ќе ја намали вредноста на валутите во ИЕ

Глобалната кредитна криза најверојатно ќе продолжи да ја турка реалната економија во синхронизирана рецесија. Колку долга и колку длабока ќе испадне оваа рецесија, тешко е да се процени, но се чувствува дека ќе нанесе значителна болка на економијата во евро зоната. Како што глобалниот развој се намалува, а посебно оној на развиените економии, така ќе се намали капиталниот проток во евро зоната. Така, се верува дека нето капиталниот проток во евро зоната може да се симне од просечните 750 милијарди американски долари годишно во 2006-07 година, на под 500 милијарди годишно. Ваквиот намален проток на капитал најверојатно ќе ги изгладни економиите на ИЕ од многу потребниот капитал и ќе доведе до намалување на вредноста на нивните валути.

Зошто валутите на ИЕ се ранливи?

- Слабост 1. Одржан голем екстерен дефицит. Источноевропските економии имаат повисоко ниво на дефицит на капиталот, отколку било која група од еврозоната. За ИЕ во целина, дефицитот грубо кажано е 9% од БДП, додека Балтичките земји имаат уште повисок дефицит (во просек 18.5% во 2007 год.) Посебно, еве го билансот на сметката на капиталот за индивидуални ИЕ економии: Латвија (22,9%), Бугарија (21,4%), Естонија (18,1%), Србија (15,9%), Литванија (14,6%), Романија (14%), Турција (5,7%), Словачка (5,4%), Унгарија (5,0%), Полска (3,8%) и Украина (3,7%).

Источноевропските економии со најголем дефицит на капитал, се оние кои имаат фиксен курс. Ненадејното престанување на капитални текови во земјите со фиксен курс и висок дефицит, ќе предизвика зголемување на каматните стапки, па политичарите ќе се соочат со тешка дилема за прифаќање на болна рецесија, наспроти префиксирање на послаб паритет. Балтичките држави најверојатно ќе ја изберат болната рецесија.

- Слабост 2. Остра кредитна екстензија. Либерализацијата на капиталот е поагресивно применета во ИЕ, отколку во другите региони на еврозона. Банкарските заеми силно пораснаа последниве години, а странските банки имаат значително присуство во регионот, посебно во Балтичките земји, Бугарија и Романија. Голем дел од овие

банкарски заеми се издадени на домаќинства во облик на хипотекарни и станбени кредити. На некој начин, кредитниот бум што го доживеа САД последниве години, има свој пандан во економиите на ИЕ.

- Слабост 3. Неусогласеност со странските валути. Домаќинствата акумулираа големи домашни долгови во главно во странска валута. Во Естонија и Латвија, вкупниот долг во странска валута достигна 30% и 24% од БДП. Не само што локалните жители се изложени на странска валута, туку и странските инвеститори имаат висока изложеност на локалните валути. Во Турција, Унгарија, Полска и Чешка, на пример, странски поседувања на хартии од вредност и акции во локална валута е околу 30%, 18%, 17% и 10% соодветно. (Ова се средни вредности од странското присуство, во пазарот со локални хартии од вредност и акции). Оваа неусогласеност ќе се открие кога доларот ќе почне да расте.

Според горенаведените слабости на источно европските валути, се смета дека бугарскиот лев (BGN), романската леа (RON), унгарската форинта (HON) и латвискиот лат (LV) се посебно ранливи.

Бумеранг ефект врз банките во Европа

Како што азиската криза со валутите во 1997 година ги ослабе јапонските банки, кои имаа висок удел во Азија, така и проблемите во ИЕ ќе имаат негативен повратен ефект врз европските и шведските банки. Според кварталниот извештај на BIS, вкупно земено, економиите на ИЕ имаат околу 1,64 трилиони американски долари странски долг, од кои 1,50 трилиони долари се позајмени од ЕМУ, швајцарски и шведски банки, додека американските, британските и јапонските банки заедно имаат само 120 милијарди американски долари во ИЕ.

Како што светот запаѓа во синхронизирана рецесија, капиталниот проток во евро зоната најверојатно ќе опаѓа, па источно европските валути во целина е многу веројатно дека ќе бидат под интензивен притисок, делумно заради дефицитот на капиталот, а делумно и заради сериозната неусогласеност во валутите. Иако падот на еврото ги заштити овие валути од јули до септември 2008 година, сепак постои огромен ризик за намалување на вредноста на овие валути во месеците што престојат.